

SB	PRAKTIČNA PITANJA
----	-------------------

Živan Bezić

NOVI KODEKS I STARI PASTORAL*

Otkada je Drugi vatikanski sabor počeo mijesiti »novo lice Crkve«, trebalo je pozitivnim promjenama, što se u njoj zbivaju, dati i odgovarajuću pravnu podlogu. Stoga je papa Ivan XXIII. ustanovio posebnu komisiju za reviziju crkvenog prava. Plod njezina dugogodišnjeg rada je novi Codex pod imenom »Codex renovatus« (CR), što je službeno promulgiran 25. siječnja ove godine.

Novi Kodeks je veliki pothvat, sudbonosan za bližu budućnost Crkve. Kao takav zaslužuje svestranu obradu, a pogotovo s pravnoga gledišta. To će, dakako, učiniti naši kanonisti i ostali teolozi, svaki sa svoga stanovišta. Mi ćemo baciti pogled samo na jednu stranu novoga Kodeksa, i to onu pastoralnu. Zanima nas što će unijeti novo u staru pastoralnu praksu Crkve.

Pastoralno usmjerenje

Pri sastavljanju novoga crkvenog zakonika njegovi auktori su se pridržavali slijedećih načela:

- novom Kodeksu se daje bitno novo usmjerenje — *pastoralno*: sve za spas duša;
- poštivanje dostojanstva ljudske osobe;
- ravnopravnost svih vjernika i zaštita njihovih prava;
- auktoritet u Crkvi ima zadatak zluženja narodu Božjemu i očuvanja pravovjernosti i jedinstva Crkve;
- ravnoteža između prava i dužnosti;
- poštivanje prava mjesnih crkava po načelu subsidijarnosti;
- svi crkveni zakoni se temelje na Evandjelju.

* Uredništvo je primilo ovaj članak prije službenog proglašenja Novog kodeksa na temelju nacрта. O eventualnim izmjenama čitaoci će biti obaviješteni u slijedećem broju SB.

Kako je odmah vidljivo, sva spomenuta načela imaju izravne i pozitivne pastoralne posljedice. Možemo mirne duše reći da, kao što je posljednji sabor bio u prvom redu pastoralni, tako je i novi Kodeks prvenstveno pastoralni zakonik.

Za ilustraciju toga novog usmjerenja Kodeksa navedimo samo jedan primjer. Govoreći o biskupskom ordinarijatu, koji je do sada bio shvaćen uglavnom samo kao administrativni organ biskupa, obnovljeni Kodeks veli da kurija ima ova tri glavna zadatka: 1) *actio pastoralis dirigenda*; 2) *administratio dioecesis* i 3) *exercitio potestatis judicialis* (c. 389).¹ Prva dužnost čitave crkvene uprave jest pastoralna akcija za dobro duša. Administracija dolazi u drugi plan.

Zbog istog cilja novi Kodeks ima mnogo više preporuka, sugestija i savjeta nego zakona i zabrana. On želi biti više pastoralni vodič nego pravni zakonik, premda dakako vodi brigu o svim važnijim institucionalnim i pravnim vidovima Crkve.

To je i razlog što obnovljeni Kodeks preporučuje da se u studiju teologije posveti posebna pažnja pastoralci. Čitav odgoj u bogosloviji mora biti prožet pastoralnim ciljevima (c. 226). Nabrajaju se posebno neki predmeti pastoralne grupe (c. 227). Naročito se preporučuje pastoralna praksa bogoslova (c. 229).

Da bi se i suvremeni ljudi osjećali u Crkvi dobro, CR svečano izjavljuje da svi kršćani u Crkvi uživaju temeljnu jednakost te svi imaju i pravo i dužnost raditi za stvar Božju (c. 9-11). Stoga se naglasuju, što dosad nije bio običaj, i prava laika, a ne samo njihove dužnosti (c. 12-23, 269-274, 276, 456, 796, 1066 itd.). Sposobni i vrijedni laici mogu vršiti razne crkvene službe. Svaki vjernik ima pravo žalbe i utoka na čine hijerarhije kojima se povređuju njihova prava.

U novom crkvenom zakoniku nema diskriminacije ni prema ženama (od čega stari CIC nije bio imun). Žena više ne mora slijediti boravište muža, nije isključena iz crkvenih službi, a redovnice postaju nezavisnije u upravi svojih družbi. Jedino, kao i do sada, žene ne mogu biti ređene za kleričku službu.

(S tim u vezi plijene pažnju i neki novi izrazi kojima se Codex služi: radije govori »*minister sacer*« nego »*clericus*«, mjesto riječi »*incardinato*« više upotrebljava »*adscriptio*«, mjesto »*reductio ad statum laicalem*« govori »*amissio status clericalis*«, a termin »*potestas jurisdictionis*« zapostavlja u korist izraza »*potestas regiminis*«).

Pastoralne novosti

Većina pastoralnih novosti na području liturgije već nam je poznata iz obnovljenih bogoslužnih knjiga koje su donesene prema uputama

¹ U zagradama su brojevi novih kanona prema posljednjoj redakciji koja je predana Papi na odobrenje.

posljednjeg koncila. Dobro je što nam obnovljeni Kodeks ponovo naglasuje staru kršćansku istinu: liturgija nije privatna stvar pojedinaca, već djelo čitave Crkve (c. 791).

Zanimljiva je nova motivacija koju nam Kodeks donosi u vezi nedjeljnog počinka: nedjeljom i blagdanom se zabranjuju samo oni poslovi koji ometaju bogoslužje, nedjeljnu radost te duševni i tjelesni odmor (c. 1198). Uopće se više ne spominju »*opera servilia*«. Doduše, nova stilizacija nije pravno istančana, ali je vrlo simpatična (»nedjeljnja radost«!).

U nabrojanju svetih mjesta Kodeks donosi jednu novost: među sv. mjesta ubraja i svetišta. Na razini biskupije ih odobrava biskup, na razini naroda Biskupski sabor, a međunarodna svetišta bivaju priznata od Sv. Stolice (c. 1181-1183).

I dosad su se sakramenti morali dijeliti besplatno, a sad se to još više naglasuje. Ne smiju postojati takse za dijeljenje sakramenata i blagoslovina, ali se mogu primati dobrovoljni doprinosi (oblationes) vjernika, čiju maksimalnu visinu određuju ordinariji crkvene pokrajine (c. 403, 1215).²

Kao pogodno vrijeme za krštenje djeceporučuju se prve sedmice po rođenju (c. 821). Nema više izraza »*quam primum*«. Mladić poslije 14. godine može sam birati obred krštenja (c. 806), a preporučuje se da odrasle krštava biskup (817 c.). Za kuma se traži barem 16 godina života. U vezi krštenja se više ne spominje duhovno srodstvo. Kod dijeljenja sv. krizme župnikove su mogućnosti krizmanja proširene: dozvolom biskupa može prije vjenčanja krizmati mladenca koji još nije bio potvrđen (c. 838).

Obnovljeni Kodeks nanovo ističe važnost euharistije za kršćanski život i daje definiciju mise (c. 851-853). Novost je da se vjernici mogu pričestiti i više puta dnevno ako aktivno sudjeluju u novoj misi tog dana (c. 869). Crkva u kojoj se čuva euharistija mora biti otvorena barem nekoliko sati dnevno i u njoj se mora misiti barem dva puta mjesečno (c. 888, 886). Ako je svećenik već jednom misio sa stipendijem pa zatim koncelebrira, za koncelebraciju ne smije uzeti misni stipendij (c. 896).

Kad govori o ženidbi, novi Kodeks zove »*foedus matrimoniale*« (biblijski izraz) radije nego »*contractus*« (rimski pravni izraz). Ukidaju se ženidbene zabrane, ali ipak valja pitati u biskupa odobrenje za mješovitu ženidbu. Otpada zapreka duhovnog srodstva, neke se stare zapreke preformuliraju, a uvode se nove zapreke u odnosu na ženidbenu privolu: 1) duševni bolesnici koji nemaju dovoljne uporabe razuma i nesposobni su za bračni pristanak; 2) maloumni koji ne shvaćaju domet bračnih prava i dužnosti (c. 1048); 3) abnormalni nesposobni za vršenje bitnih bračnih obaveza (c. 1049); 4) zbog prevare druga o osobnom svojstvu koje teško narušuje zajednički bračni život (c. 1052).

² Ipak je c. 403 u originalu nespretno formuliran.

Biskupi dobivaju veća prava dispenciranja, a tako i župnici. Značajna novost: tamo gdje nema svećenika ni đakona, biskup može, ako se s time složi Biskupska konferencija i po dozvoli Sv. Stolice, ovlastiti za vjenčavanje i pogodne laike (c. 1066). I taj gest doprinosi promociji laika u Crkvi.

Za našu pastoralnu praksu kod vjenčavanja imamo još jednu novost: rodbinstvo u pobočnoj lozi postaje ženidbenom zaprekom sve do četvrtog koljena. Naoko pooštrenje, a u stvari ublaženje zapreke! Novi Kodeks, naime, uvodi i novi način računanja rodstva. Zapravo napušta stari germanski, a vraća se na rimski model (c. 106). Po njemu braća i sestre sačinjavaju prva dva koljena, jer se broje rođenja in utraque linea. Njihova djeca s obje strane su III. i IV. koljeno. Daljnja koljena nisu više ženidbena zapreka. Ne znam kako će naš narod prihvatiti tu novost.³

U obnovljenom Kodeksu više nema naredbe da se tijela pokojnih kršćana moraju ukopavati u zemlju. Doduše, i dalje se preporučuje »sepultura«, ali kremacija nije zabranjena osim ako je iz protuvjerskih razloga. Kršćanski sprovod pripada: katolicima, katekumenima i nekrštenoj djeci katoličkih roditelja ako su ih imali namjeru krstiti. Nekatolike možemo sprovoditi: a) ako su to oni ili njihovi zaželjeli; b) ako nemaju svoga vjerskog službenika i c) ako to odobri ordinarij mjesta (c. 1134).

Katolički pokop se zabranjuje: 1) javnim otpadnicima, krivovjercima i raskolnicima; 2) onima koji su izabrali spaljivanje tijela iz protukršćanskih razloga; 3) svima javnim grešnicima ako se ne pokaju prije smrti (zbog sablazni dobrih vjernika, c. 1135). Kome je morao biti uskraćen crkveni sprovod nema pravo ni na sprovodnu misu (c. 1136). To ne znači da se za njega ne može prikazati tiha misa.

Novosti na razini župe

Kao i do sada, biskupija se dijeli na župe. One su u načelu teritorijalne naravi, a prema potrebi mogu biti i personalne (c. 457). Obnovljeni Kodeks nam pruža i novu definiciju župe (c. 454), koje su glavni elementi:

- certa christifidelium communitas;
- in Ecclesia particulari stabiliter constituta;
- cujus cura pastoralis committitur pastori proprio (sacerdoti, paroeciae parocho);
- sub auctoritate episcopi dioecesani.

Župi se izjednačuje i pažupa (quasi-paroecia). Župe su u načelu »liberae collationis«. Ne priznaje se više pravo patronata nad župama.

³ O ostalim novitetima u odnosu na ovaj sakrament v. ž. Bezić, Novosti u katoličkoj ženidbi, Marulić, br. 5. 1982.

One se unaprijed više ne smiju inkorporirati kaptolima. Župnikom i kapelanom mogu biti samo prezbiteri (c. 147, 456, 460) i od njih se traže pastoralne sposobnosti i kreposti. Tu je i jedna važna novost: unaprijed župom može upravljati i jedna pastoralna ekipa, koja se sastoji od samih svećenika ili od svećenika i laika, ali njoj na čelu mora biti odgovorni »*moderator*« (c. 456). Tako je ozakonjen već postojeći ekipni pastoral.

Definicija župnika je opisna i vrlo duga (stoga je ispuštamo). Imenuje ga biskup saslušavši dekana i, ako je potreba, druge svećenike i vjernike (c. 463). Glavne dužnosti župnika nabrajaju kanoni 467 i 468. Posebne funkcije »*specialiter parochia commissae*« uglavnom su iste kao i prije⁴ uz još jednu novu: župnikovo pravo na svečanu misu nedjeljom i blagdanom (c. 469). Nema više nepremjestivih župnika, imenuju se na neodređeno vrijeme, ali ipak treba da uživaju određenu stalnost (*stabilitate gaudeat!* c. 461).

Prestanak župničke službe nastupa: maknućem (*amotione*), premještanjem (*translatione*), opravdanom zahvalom (*renuntiatione justa de causa*) i istekom roka ako je imenovanje bilo na određeni rok (c. 461, 477). Savjetuje se svim župnicima da nakon 75. g. života ponude biskupu zahvalu na dušobrižničkoj službi (c. 477).

Kapelan se zove »*vicarius paroecialis*« i može biti samo prezbiter (c. 485). Prava i dužnosti mu određuju: Kodeks, biskupijski statuti, biskupov dekret i nadležni župnik (c. 487). Mora stanovati na teritoriju svoje župe ili, ako je zadužen za više njih, u jednoj od njih (c. 489).

Za uzdržavanje klera neka u biskupiji postoji određeni fond, a još i neka »*massa communis*« iz koje se pomoću ostali crkveni službenici (c. 1225). Biskupske konferencije se imaju brinuti i za socijalno osiguranje klera.

Ako to savjetuju pastoralne prilike i odobri biskup, dobro je da u župi postoji župsko pastoralno vijeće. Na čelu mu je župnik i radi prema biskupijskim statutima. Ima samo savjetodavnu vlast (c. 475). Međutim i nadalje u svakoj župi mora djelovati crkovinarstvo ili crkveni odbor — novo mu je ime »*consilium a rebus oeconomicis*« — sastavljen od vjernika koji se imaju brinuti skupa sa župnikom za upravu crkvenih dobara (c. 476).

Još neke zanimljivosti

Naravno, u ovako skućenom prostoru ne možemo iznijeti sve, manje ili više značajne, novosti što nam donosi obnovljeni Kodeks. Ograničit ćemo se samo na još neke zanimljivosti.

Novi Kodeks priznaje po prvi put jednu novu jedinicu u strukturi Crkve — »*regio ecclesiastica*« (c. 306, 308). To je naime područje djelo-

⁴ Ž. BEZIC, Pastoralni radnik, II izd. Sv. Ciril i Metod, Zagreb 1982, 195.

vanja jedne Biskupske konferencije, dakle uglavnom teritorij jedne nacije ili države. Na tom terenu nas čeka jedna utješna novost. Biskupski sabor može naime osnovati posebni sud, nazvan »tribunal administrativum«, u I. i II. stupnju. On rješava administrativne, tj. izvansudske, sporove koji nastaju zbog odluka raznih biskupskih organa, samog biskupa ili organa Biskupske konferencije (c. 1689-1703). Nad njim je posljednja instanca II. sekcija Signaturae Apostolicae u Rimu. Administrativnom sudu se može obratiti za pomoć svaki vjernik i svećenik kome je nekim administrativnim aktom nanesena nepravda ili šteta.

Obnovljeni Kodeks biskupiju najčešće naziva »*Ecclesia particularis*«. Za upravitelja biskupije je uvedena nova terminologija: *Episcopus dioecesanus* je sam biskup osobno kao natpastir biskupije (c. 131); *Ordinarius loci* je biskup sa zamjenicima (generalni i biskupski vikari za svoje područje), a samo *Ordinarius* je i biskup i njegovi zamjenici i viši poglavari redova papinskog prava.

Novost na razini biskupije jest tzv. »*collegium consultorum*«. Bira ga biskup među članovima prezbiterialnog vijeća i mandat mu traje pet godina. Sastoji se od 6 do 12 svećenika. Biskup ga mora sazivati i pitati za svajet u određenim poslovima. Taj kolegij bira i upravitelja biskupije »*sede impedita vel vacante*« (c. 436, 442). On je biskupovo službeno i redovito savjetodavno tijelo.

U vezi s time još jedna terminološka novost. Pošto odsada, u slučaju biskupove smrti, ne bira više kaptol privremenog upravitelja biskupije, ovaj se unaprijed neće više zvati »*vicarius capitularis*« nego »*administrator dioecesanus*« (c. 161-176, 445-453).

Sad je obnovljeni Kodeks ozakonio mnoge stvari što ih je savjetovao i predložio posljednji koncil. Tako i prezbiteralna vijeća. O njihovom sastavu, svrsi i djelovanju govori osam kanona (c. 415-422).

Služba dekana po novom Kodeksu ima prvenstvo pastoralni značaj. Po starom je pravu imao više nadzornu ulogu. Ta mu je ostala i unaprijed, ali mu je sada povjerena kao najprvi zadatak: »*promicati i usaglašavati pastoralna djela u dekanatu*« (c. 494).

Redovničke družbe se odsada zovu »*instituta religiosa*«, a svjetovni instituti »*instituta saecularia*«. Oboje skupa: »*instituta vitae consecratae*«. Novi Kodeks pozna još jednu redovničku kategoriju: »*societates vitae apostolicae*«. To su oni pobožni vjernici koji žive skupa i organizirano se bave apostolskim djelovanjem. Uostalom svi su redovnici dužni svjedočiti za Krista i propovijedati Evanđelje (c. 713).

U novom se Kodeksu još više naglasuju prava i dužnosti roditelja s obzirom na odgoj njihove djece. Katolički roditelji su dužni pružiti vjerski odgoj svojoj djeci te imaju pravo na svoje katoličke škole, odnosno na izbor škole za svoju djecu (c. 748, 751-753).

Prvi put se u crkvenom zakoniku našlo i poglavlje o sredstvima javnog priopćavanja (c. 777-787). Crkva potiče vjernike i pastire neka se njima obilno i mudro služe. Vjernicima preporučuje, a klericima i redo-

ynicima zabranjuje, da ne surađuju u periodicima koji vrijeđaju vjeru i moral. Za nastupe svećenika i redovnika na radiju i televiziji propisuju pravila Biskupske konferencije.

Unaprijed se traži »Imprimatur« samo za slijedeće knjige: 1) izdanja i prijevodi Sv. pisma; 2) liturgijski priručnici i molitvenici; 3) katekizmi i školski udžbenici iz vjere i morala. Preporučuje se dati na odobrenje i ostale knjige vjerskog sadržaja. U crkvama i bogomoljama ne smiju se izlagati, propagirati i prodavati knjige koje nisu od Crkve odobrene.

Još bih napomenuo jedino to da, po novom Kodeksu, čisto crkveni zakoni obavezuju samo: 1) krštene u Katoličkoj crkvi; 2) primljene u Katoličku crkvu; 3) one koji su razumni i 4) one koji su navršili 7. g. života. Ostali krštenici nisu direktno vezani crkvenim zakonima (c. 11)

Za prekršaj crkvenih zakona Kodeks predviđa mnogo blaže kazne i manji broj (CIC je imao 219 kaznenih zakona, a CR samo 88). Stari odsjek *De delictis et poenis* sad se zove *De sanctionibus*. Iako su ostale i dalje »poenae expiatoriae«, Kodeks se više služi s medicinalnim kaznama, dakle pastoralnim. Kazna se u Crkvi može zaslužiti samo nakon navršenih 16 godina. Cenzure su svedene na minimum, izopćenja je ostalo jako malo. Mjesni inderdikt je ukinut.

**
*

Kako vidimo, humanizacija crkvenog zakonika pošla je velikim korakom naprijed. Njegovo pastoralno usmjerenje je očito i provlači se kroz čitav zakonik. Doduše, sve želje i očekivanja nisu mogli naći mjesto u obnovljenom Kodeksu. Mnoga poboljšanja čekaju i buduće naraštaje vjernika. Crkveni zakonik mora postupno pratiti vjersko sazrijevanje naroda Božjega.

Kao što ni jedno ljudsko djelo nije savršeno, sigurno nije ni novi Kodeks. Ipak je pretjerano reći, kao što je to nedavno napisao Greina-cher, da obnovljeni Kodeks znači za Crkvu »korak nazad.«⁵ Prosudujući ga s pastoralnog stanovišta, on pokazuje veliki napredak i znači dobitak za Božju stvar na zemlji. Kad jednom budemo »in regno coelorum«, tamo nam neće više trebati nikakav zakon osim zakona ljubavi.

⁵ *Concilium* (njemačko izdanje), br. 5, 1982. 335.